

УДК 339.5

Б. Я. Кузняк,

*д. е. н., професор, професор кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава
В. А. Свічкарь,*

*к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава*

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В. У. Кузнуак,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the International Economics and Marketing Department,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava*

V. A. Svichkar,

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the International Economics and Marketing Department,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava*

FEATURES OF CUSTOMS REGULATION IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

У статті авторами розглянуті особливості митного регулювання в країнах-членах Європейського Союзу. Країнам ЄС вдалося в своїх межах реалізувати чотири основні «свободи» - вільне переміщення товарів, послуг, капіталу і праці. В свою чергу, висока ступінь гармонізації та уніфікації митних процедур та практики їх використання є однією з ключових умов, що сприяють ефективному включенню держави у світогосподарські зв'язки. Метою статті є аналіз особливостей розвитку митного регулювання у країнах-членах Європейського Союзу з початку інтеграційного процесу у країнах Європи до теперішнього часу.

В статті зазначено, що однією з основ створення сучасного Європейського Союзу був Митний союз, який призвів до розвитку митної системи країн Європи. Основи Митного союзу були закладені з моменту створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, тобто з 1951 року. Надалі митна система розвивалася паралельно з подальшим поглибленням інтеграційних процесів між європейськими країнами. Формування єдиного європейського митного простору відбувалося поступово. Створюючи Митний союз європейськими країнами був вибраний шлях рівномірного ступінчастого зниження митних тарифів у взаємній торгівлі.

У статті проаналізовані основні нормативні документи, які лежать в основі митного регулювання в рамках Європейського Союзу. Основним юридичним документом ЄС, у відповідності до якого здійснюється торгівля з третіми країнами, є Митний кодекс Європейського Союзу. Авторами статті розглянута структура кодексу.

Зазначено, що джерелами митного права ЄС є акти первинного та вторинного права. Найважливіше місце серед первинних джерел займає Римський договір, який був підписаний

у 1957 році та сформував загальні поняття та принципи Митного союзу держав-членів. Серед актів вторинного права можна виділити ряд регламентів та директив, які були прийняті країнами-членами Євросоюзу.

Як висновок, зазначено, що основою функціонування Європейського Союзу є Митний союз, який передбачає вільний рух товарів і послуг між державами-членами ЄС. Для досягнення цілей Митного союзу були вжиті певні дії у сфері митного регулювання, які значно прискорили процес започаткування єдиної валютної системи Євросоюзу, що наблизило його до кінцевої мети – повна економічна інтеграція та створення економічного союзу. Митне законодавство дозволяє Європейському Союзу організувати та проводити єдину митну політику, здійснювати митне регулювання за встановленими правилами, стимулювати розвиток внутрішнього ринку, проводити успішну єдину торговельну політику в інтересах країн-членів Євросоюзу.

The article deals with the features of customs regulation in the member states of the European Union. The EU countries managed to realize their four basic "freedoms" - the free movement of goods, services, capital and labor. In turn, a high degree of harmonization and unification of customs procedures and practices is one of the key conditions that facilitate the effective inclusion of the state into world economic relations.

The purpose of the article is to analyze the peculiarities of the development of customs regulation in the member states of the European Union since the beginning of the integration process in Europe until now.

The article states that the main foundation of the modern European Union was the Customs Union, which led to the development of the customs system of European countries. The foundations of the Customs Union have been laid since the creation of the European coal and steel association, that is, since 1951. In the future, the customs system developed in parallel with the further deepening of integration processes between European countries. The formation of a single European customs space took place gradually. During creating the Customs Union, European countries choose the path of a uniformly gradual reduction of customs tariffs in mutual trade.

The article analyzes the main normative documents that underlie customs regulation within the framework of the European Union. The EU legal instrument for trade with third countries is the EU Customs Code. The authors of the article considered the structure of the code.

It is noted that EU sources of customs law are acts of primary and secondary law. The most important place among the primary sources is the Treaty of Rome, which was signed in 1957 and formed the general concepts and principles of the Customs Union of the Member States. Among the acts of the secondary law, there are a number of regulations and directives adopted by the member states of the European Union.

As a conclusion, it is noted that the basis of the European Union is the Customs Union, which provides free movement of goods and services between EU member states. In order to achieve the goals of the Customs Union, certain actions in the field of customs regulation have been taken, which greatly accelerated the process of launching a single currency system of the European Union, which brought it closer to the ultimate goal of full economic integration and the creation of an economic union. Customs legislation allows the European Union to organize and implement a single customs policy, to carry out customs regulation in accordance with established rules, to stimulate the development of the domestic market, to pursue a successful single trade policy in the interests of the EU member states.

Ключові слова: митне регулювання, митний союз, Європейський Союз, митний тариф, митний кодекс.

Keywords: customs regulation, customs union, European Union, customs tariff, customs code.

Постановка проблеми. Глобалізація економіки посилює взаємозалежність країн світу. Паралельно з процесом економічної глобалізації відбувається регіональна інтеграція, яка призводить до взаємодії та переплетіння економік країн певного регіону. З середини ХХ століття Європейському Союзу (ЄС) вдалося в своїх межах реалізувати чотири основні «свободи» - вільне переміщення товарів, послуг, капіталу і праці. Це дозволило європейським країнам зберегти і підсилити свої позиції у міжнародній торгівлі, світових інвестиціях та світовому ВВП.

Висока ступінь гармонізації та уніфікації митних процедур та практики їх використання є однією з ключових умов, що сприяють ефективному включенню держави у світогосподарські зв'язки, створенню належних умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності, підвищенню якості митних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних форм регіональної інтеграції та особливостей функціонування митних союзів, а також специфіки митного регулювання у країнах-членах Європейського Союзу присвятили свої праці такі вчені, як Іванов В.І., Кірдіна С.Г., Косенко В.П., Кухаренко В.Б., Орешкін В.А., Сорокін М.Л.

Метою статті є аналіз особливостей розвитку митного регулювання у країнах-членах Європейського Союзу з початку інтеграційного процесу у країнах Європи до теперішнього часу.

Виклад основного матеріалу. Історія створення Європейського Союзу бере свій початок з 50-х років ХХ століття, коли міністр закордонних справ Франції Р. Шуман озвучив декларацію про утворення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС), розроблену ним спільно з економістом Ж. Монне. Пропозиція об'єднати вугільну та сталеливарну промисловості Франції та Німеччини була підтримана рядом європейських країн. Так, у 1951 році була підписана Паризька Угода про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) між шістьма країнами Європи: Францією, Німеччиною, Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом [1]. Однією з основ створення сучасного Європейського Союзу був Митний Союз, який призвів до розвитку митної системи країн Європи. Основи митного союзу були закладені з моменту створення ЄОВС, тобто з 1951 року. Надалі митна система розвивалася паралельно з подальшим поглибленням інтеграційних процесів між європейськими країнами.

Формування єдиного європейського митного простору відбувалося поступово. Створюючи Митний союз європейськими країнами був вибраний шлях рівномірного ступінчастого зниження митних тарифів у взаємній торгівлі. Перше зниження – на 10 % - було здійснено 1 січня 1959 року. Наступного року вони були понижені на 20 %, а потім знижувалися щорічно (за винятком 1965 року) на 10 %. Нарешті, 1 липня 1968 року внутрішні митні межі між країнами були повністю скасовані, і був введений єдиний митний тариф [2]. Починаючи з 1968 року пройшло більше 20 років, щоб повністю відмінити всі митні процедури між країнами Європейського Союзу. Процес становлення митної системи завершився у 1993 році. Саме в цьому році був прийнятий митний кодекс ЄС. Після 1993 року для збору статистичної інформації був створений Інтрастат (INTRASTAT) як інформаційна система для аналізу статистичних даних про рух товарів в межах Європейського Союзу. Межі дії митного союзу та його ключові положення були підтвержені статтею 28 Маастрихтської угоди про створення Європейського Союзу [3].

Митний союз можна визначити як тарифну угоду, в якій гармонізовано митне законодавство, а також інші податки та збори, що стягуються при імпорті. Митний союз передбачає створення економічного простору, в межах якого країни відмовляють від використання будь-яких мит та зборів в торгівлі між собою, але зобов'язуються застосовувати єдиний митний тариф по відношенню до третіх країн. Тобто митний союз – це законодавчо оформлена митна угода, у відповідності до якої країни-члени відмовляються від стягнення мит в торгівлі між собою, одночасно гармонізуючи інші податки та збори, але запроваджуючи єдиний митний тариф по відношенню до інших країн. Таким чином, відбувається не тільки вільний рух товарів та послуг між країнами (як у випадку створення зони вільної торгівлі), а й гармонізація процедур митного регулювання.

Митний союз є третьою стадією інтеграції країн після зони преференційної та вільної торгівлі. Створення митного союзу може тягнути за собою і інші більш поглиблені інтеграційні форми, такі як спільний ринок та економічний союз. Створення зон преференційної і вільної торгівлі та митного союзу є елементами торгово-економічної інтеграції, коли відбувається вільний рух товарів та послуг між країнами. Так, зона вільної торгівлі передбачає відміну митних бар'єрів у взаємній торгівлі між державами-учасниками. За умов створення митного союзу, торгово-економічна інтеграція проявляється не тільки у забезпечення вільного руху товарів і послуг та наданні митних преференцій у взаємній торгівлі, але й у реалізуемій єдиній торговельній політиці по відношенню до третіх країн. Ця політика базується на введенні єдиного митного тарифу для товарів, що імпортуються з третіх країн.

В умовах відсутності торгово-економічної інтеграції, норми митного регулювання використовуються у повній мірі: відбувається митний контроль товарів, їх декларування зі сплатою відповідних митних платежів, тимчасовим зберіганням товарів та їх транспортуванням під митним контролем, а також можливо застосування норм нетарифного регулювання.

Основними юридичними документами ЄС, у відповідності до яких здійснюється торгівля з третіми країнами є Митний кодекс Європейського Союзу, Регламент Ради № 2454/93 [6], а також Розділ II «Вільне пересування товарів (ст. 28-37) Угоди про створення Європейського Союзу [3].

Митна система передбачає застосування митних процедур економічного змісту. Процедури економічного змісту включають питання, що пов'язані з роботою митних складів, вільними зонами провезення товарів під митним контролем, тимчасовим допуском контейнерів, внутрішньою переробкою товарів.

Важливою складовою частиною митної системи Європейського Союзу є Єдиний митний тариф, введення якого передбачено ст. 31 Угоди про створення Європейського Союзу [3]. Він є основою незалежної митної та загальної торгової політики Європейського Союзу. Доходи від застосування загального митного тарифу надходять напряму до бюджету ЄС, а не державам-членам, і саме він є найважливішим джерелом бюджету Євросоюзу. Єдиний митний тариф складається із багаточисленної митної номенклатури, яка включає 2809 субсидій (Регламент № 2658/87) [4]. Єдиний митний тариф формується на основі об'єднаної номенклатури, що включає: 1) номенклатуру гармонізованої системи опису та кодування товарів; 2) субпозиції до цієї номенклатури; 3) додаткові положення (додаткові секції, примітки тощо). Єдиний митний тариф дозволив ЄС започаткувати єдину митну та тарифну політику, впровадити і реалізувати загальну торговельну політику та забезпечити захист економічних інтересів Європейського Союзу.

У традиційному розумінні митне право – це система норм, що регулюють правові відносини, які: а) пов'язані з проходженням товарів через митний кордон (митний контроль, митний режим тощо); б) спрямовані на інституціональну організацію митного механізму; в) та регулюють відповідальність за правопорушення у торговій сфері та порядок вирішення митних спорів [5].

По відношенню до митного права ЄС можна сказати, що таке його розуміння справедливо лише частково. Так, наприклад, правове регулювання митного механізму є предметом конституційного та адміністративного права держав-членів ЄС і не здійснюється на рівні Європейського Союзу. Питання відповідальності за митні правопорушення також є предметом національного права.

Митний союз як основа існування Євросоюзу функціонує у таких напрямках: 1) визначення митних правил переміщення товарів всередині ЄС (ліквідація торговельних мит та обмежень); 2) встановлення єдиних для всіх держав-членів норм митного регулювання товарного обігу з третіми країнами (єдиний митний тариф, митний режим тощо). Отже, митне право ЄС – це система норм союзного права, що регулюють зовнішні та внутрішні аспекти функціонування митного союзу держав-членів Євросоюзу.

Серед джерел митного права ЄС можна виділити акти первинного та вторинного права. Найважливіше місце серед первинних джерел займає Римський договір, який був підписаний у 1957 році та сформував загальні поняття і принципи Митного союзу держав-членів [2]. Римський договір передбачав усунення між країнами-членами митних зборів і кількісних обмежень в торгівлі, а також будь-яких інших заходів з еквівалентним ефектом. Договір також вміщував питання щодо:

- регулювання державного субсидування;
- гармонізації виробничих стандартів;
- спостереження за діяльністю державних монополій;
- гармонізації структури, ставок і бази оподаткування непрямих податків;
- абсолютної заборони дискримінації з міркувань національної приналежності;
- усунення між країнами-членами митних зборів і кількісних обмежень в торгівлі;
- ліквідація між державами-членами перешкод для вільного пересування осіб, послуг та капіталів.

Серед актів вторинного права можна виділити ряд регламентів, а саме Регламент № 2813/92 від 12 жовтня 1992 року, який визначив порядок введення в дію Митного кодексу Європейського Союзу, а також Регламент № 2454/93, який детально визначив порядок застосування митного законодавства [6]. Не менш відомою є, так звана, Шоста директива по ПДВ, яка присвячена питанням непрямого оподаткування. Іншим джерелом є багаточисленні рішення Суду Європейського Союзу. У зв'язку з цим багато уваги приділяється інкорпорації цих рішень. Дані судові рішення роз'яснюють, визначають та встановлюють порядок використання, тлумачення, деталізації установчих договорів та інших нормативно-правових актів ЄС. Ряд рішень Суду відіграють важливу роль у закріпленні наднаціонального характеру європейського права. Система джерел митного права базується на принципі пріоритету права ЄС.

Національне митне законодавство країн-членів на даний момент регулює відносини, які залишилися поза межами права ЄС. До них відносяться організація митних органів та забезпечення відповідальності за митні порушення.

Також серед джерел митного права особливе місце займають міжнародні правові акти. Головне значення серед них має Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ), яка була підписана у 1947 році [7]. Зараз цю угоду підписали майже всі країни світу. В її основі лежать принципи недискримінації, мінімізації торговельних бар'єрів, визначення єдиних загальноприйнятих обмежень у митному регулюванні. Під час підписання у 1951 році Паризької угоди «Про заснування ЄОБС» [1], а також Римської угоди у 1957 році про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) [2] було прийнято рішення, що всі митні суперечки мають вирішуватися шляхом переговорів. У 1972 році питання про пріоритет між ГАТТ та законодавством Співтовариства був розглянутий Судом ЄС.

Важливе місце серед правових основ Митного союзу ЄС займає, як вже було зазначено, Митний кодекс ЄС, що був прийнятий 12 жовтня 1992 року [8]. В ньому вперше були визначені базові поняття та терміни в сфері митного права. Зокрема, стаття 4 Кодексу містить дефініції 24 термінів, які регулярно використовуються у митній практиці Європейського Союзу. Кодекс об'єднав біля 75 регламентів, які були прийняті з 1968 року по 1992 рік. Даний Кодекс враховує, що принципи спільного ринку звільняють держави-члени від митного контролю. Також Митний кодекс використовується по відношенню до третіх країн. Метою Кодексу є систематизація загальних правил та процедур митного контролю. Кодекс складається з трьох розділів, 9 частин та 257 статей. Так, перший розділ включає 1-3 частини. Вони містять положення щодо переміщення товарів

через кордони Митного союзу, зокрема, в цих частинах визначено митну територію ЄС, митний тариф, митну вартість, правила походження товарів. Другий розділ є основою Кодексу. У ньому визначено правила дій митних режимів, процедури знищення товарів тощо. Цей розділ вміщує правила використання митних процедур та регулює процедури надходження товарів у вільний обіг. Останній третій розділ включає з 5 по 9 частини, що пов'язані з питаннями митного боргу, а також порядком подання апеляції на дії митних органів.

Межі використання Митного кодексу Європейського Союзу визначаються такими положеннями: Кодекс використовується тільки на території Європейського Союзу та діє тільки для митного регулювання торгівлі Євросоюзу з третіми країнами.

Висновки. Отже, основою функціонування Європейського Союзу є Митний союз, який передбачає вільний рух товарів і послуг між державами-членами ЄС та існування єдиного митного тарифу по відношенню до третіх країн. Для досягнення цілей Митного союзу були вжиті такі дії у сфері митного регулювання: ліквідовані мита та аналогічні збори між країнами-членами, прийняті певні загальні умови в сфері непрямого оподаткування, введені єдині зовнішні тарифи, ліквідовані кількісні обмеження та аналогічні заходи у внутрішній торгівлі між державами-членами. Ці заходи значно прискорили процес започаткування єдиної валютної системи Євросоюзу, що наблизило його до кінцевої мети – повна економічна інтеграція та створення економічного союзу. Митний кодекс постійно вдосконалюється, до нього вносяться необхідні поправки, враховуючи зміни, які відбуваються у функціонуванні Європейського Союзу. Митне законодавство дозволяє Європейському Союзу організувати та проводити єдину митну політику, здійснювати митне регулювання за встановленими правилами, стимулювати розвиток внутрішнього ринку, проводити успішну єдину торговельну політику в інтересах країн-членів Євросоюзу.

Список літератури.

1. Паризький договір про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (COBC) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT>.
2. Treaties of Rome : EEC and EURATOM treaties [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E>.
3. Treaty on European Union - Maastricht Treaty [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf.
4. Регламент № 2658/87 Ради ЄС про тарифну, статистичну номенклатуру і загальний митний тариф [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b30.
5. Митне право України / кол. авторів: В. В. Ченцов, С. В. Кувакін, А. В. Мазур та ін. ; за заг. ред. В. В. Ченцова. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2014. – 328 с.
6. Commission Regulation (EEC) № 2454/93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993R2454:EN:HTML>
7. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm.
8. Регламент Ради (ЄС) № 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_742.

References.

1. Treaty establishing the European Coal and Steel Community (1951), available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT> (Accessed 02 Apr 2018).
2. Treaties of Rome : EEC and EURATOM treaties (1957), available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E> (Accessed 03 Apr 2018).
3. Treaty on European Union - Maastricht Treaty (1992), available at: https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf (Accessed 03 Apr 2018).
4. Commission Regulation (EEC) No 2658/87 of the Council on the tariff, statistical nomenclature and the common customs tariff (1987), available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b30 (Accessed 03 Apr 2018).
5. Chevtcov, V., Kuvakin, S. & Mazur, A. (2014). *Митне право України* [Customs Law of Ukraine], Akademiia mytnoi sluzhby Ukrainy, Dnipropetrovsk, Ukraine.
6. Commission Regulation (EEC) № 2454/93 (1993), available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993R2454:EN:HTML> (Accessed 03 Apr 2018).
7. The General Agreement on Tariffs and Trade (1947), available at: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm (Accessed 03 Apr 2018).
8. Council Regulation (EEC) No 2913/92 establishing the Community Customs Code (1992), available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_742 (Accessed 02 Apr 2018).

Стаття надійшла до редакції 16.04.2018 р.